

Sander Hansen

Under halvmånen

LIVET SOM KRISTEN I DEN MUSLIMSKE VERDEN

LogosMedia

Indhold

- 5 Forfatterens indledning
- 7 **Zanzibar**
Den østafrikanske perle
- 53 **Det Hellige Land**
I krig, konflikt og kærlighed
- 95 **Iran**
Hvor himlens porte stormes
- 149 **Tyrkiet**
Kristendommens vugge
- 201 Tak
- 203 Læs mere

Forfatterens indledning

Denne bog har været længe undervejs, for jeg har i flere år haft en drøm om at skrive noget, der gør os klogere på kristne i andre dele af verden.

For 10 år siden slugte jeg bogen *Den sidste nadver* af Klaus Wivel og var dybt betaget. Han fortæller om de kristne, der levede på Vestbredden, i Gaza, Egypten, Libanon og Irak. Han fortæller om, hvordan de engang så store kristne samfund er svundet ind både i antal og indflydelse. Forfatteren prøver at finde ud af, hvorfor så mange kristne har forladt Mellemøsten.

Bogen levede videre i mig. Men jeg syntes ikke, historien var færdigfortalt. Jeg måtte se det med egne øjne. Jeg ville møde de kristne og høre om deres liv, forfølgelsen, missionen og vækkelsen. Og jeg ville lade mig udfordre af dem

Denne bogs formål er at give læseren et billede af livet og troen hos de kristne, der bor i lande med en stor muslimsk majoritet.

Jeg kunne have valgt mange lande, men af forskellige årsager – primært praktiske – blev det Zanzibar, Israel-Palæstina, Iran og Tyrkiet.

Alle disse lande – undtagen Iran – har jeg besøgt ad flere omgange. Undervejs har jeg samlet informationer, lært nogle af de kristne at kende og forsøgt at forstå dem så godt, at jeg kan gengive en del af deres liv i denne bog. Iran er for svært at komme ind i som en journalist, der skal møde de kristne. Derfor har jeg

været nødsaget til at basere mit kapitel herom på rapporter, bøger, artikler og interviews med eksil-iranere.

Jeg bilder mig ikke ind, at jeg kan give et udtømmende billede af de kristnes situation i de nævnte lande, men jeg kan give et indblik i livet, troen og kirken i et muslimsk land. Det sker gennem interviews med en lang række personer – primært kristne – og formidling af historisk baggrundsstof, som jeg har opsamlet fra bøger, rapporter, artikler og mine egne oplevelser.

Arbejdet med bogen har været en personlig rejse for mig i mit liv og min tjeneste i kirken. Det har betydet meget for min egen tro og har forandret mig. Denne rejse vil jeg gerne invitere læseren med på. Og derfor vil man igennem bogen blive inviteret ind i mine tanker, overvejelser og følelser på rejsen og i mødet med de kristne. Jeg håber, de vil være til berigelse, påvirkning og udfordring.

Udfordret og påvirket er jeg i hvert fald selv blevet, og det er min bøn, at du, som læser med, også må blive det.

Velkommen på rejsen!

NB: Af sikkerhedsmæssige årsager optræder en del personer i bogen ikke under deres eget navn. Når der er tale om dæknævne, er disse forsynet med en stjerne* første gang, de optræder.

Zanzibar

DEN ØSTAFRIKANSKE PERLE

Havnen i Stone Town ser ud, som den plejer, da jeg en oktoberdag i 2018 hopper af Katamaranfærgen *Kilimanjaro VI*. Varmen rammer mig som en forhammer, og jeg begynder med det samme at svede, mens jeg misser med øjnene og prøver at orientere mig. Det Indiske Ocean er lige så azurblåt som i brochurerne, og skiltet, der oplyser indrejsende om vigtigheden af at være vaccineret mod gul feber, står det samme sted som sidst. Som sædvanlig er der ingen, der tjekker mit vaccinationskort, som jeg ellers pligtskyldigt har fundet frem fra bunden af min rygsæk. Jeg holder godt fast i min computertaske, mens jeg bevæger mig igennem menneskemængden. Jeg kan næsten ikke vente, til jeg kan få en kold cola på den anden side af menneskemylderet i ankomsthallen. Det virker kaotisk, men på en eller anden måde er der alligevel et system. Kontrolleret kaos.

Jeg kan huske, hvordan jeg havde det, da jeg første gang satte foden på ferieøen ud for Tanzanias kyst. Det var en håndfuld år tidligere, hvor jeg skulle slikke sol i en uge. Jeg havde flere gange været på fastlandet og havde mange gange hørt om Zanzibars magi, men aldrig selv oplevet den. Det var en dejlig uge, og jeg nød at svømme med delfiner, smage krydderier, snorkle og at komme helt perfekt solbrun hjem i skole. Kort tid efter kunne jeg med undren læse, hvordan den fredelige ø i de følgende år blev forvandlet til, hvad der bedst kan beskrives som en voldszone. Et par britiske piger blev angrebet med syre, en moderat

muslimsk embedsmand fik samme behandling, en bilbombe eksploderede i Stone Town, og der rapporteredes i stigende omfang om trusler mod og frygt blandt de kristne. En katolsk præst blev skudt foran sit hus, men overlevede. Det gjorde hans kollega Fader Evaristus Mush ikke, da han den 17. februar 2013 var på vej i kirke. En scooter med to bevæbnede mænd stoppede hans bil og skød ham på klos hold. Mush døde kort efter på hospitalet.

Jeg kunne slet ikke genkende dette billede af Tanzania. Jeg har som barn boet i en del af landet, hvor langt størstedelen af befolkningen er kristne. Jeg husker ikke, hvor moskeen i min by lå, men her var de kristne ikke under pres, og jeg husker det, som om vi levede i fred og fordragelighed. Men Tanzania er et stort land, og befolkningen er delt i to, hvor cirka halvdelen er kristne, mens den anden halvdel er muslimer. I min barndomsby var og er næsten alle kristne, mens det på Zanzibar er omvendt – her er næsten alle muslimer. Og her var mange års fred ved at forsvinde. Den radikale politiske gruppe Uamsho mobiliserede muslimer og truede de kristne. Utrygheden, frygten og fremmedgørelsen havde kronede dage.

Livet som kristen

En halv million turister kommer årligt til øen, bruger deres dollars, ser koralrevene, drikker den lokale Safari-øl og tager glade hjem igen. De oplever ikke utrygheden blandt de kristne, og de kristne er svære at finde og få i tale. Der er kun omkring 30.000 ud af en befolkning på 1,3 millioner. Jeg har i årene efter mit første besøg ofte været på Zanzibar og med tiden besøgt en del forskellige områder af øen. Jeg skrev min afslutningsopgave på universitetet over et feltarbejde herfra. Det var i den forbindelse, jeg mødte Alex*, der er præst. Han er en hjertevarm mand,

der viste mig indersiden af tilværelsen for den kristne minoritet.

Og det var først, da jeg stod ved Fader Mushs grav sammen med Alex, at det gik op for mig, hvor vildt det havde været. Hvor farligt det skønne Zanzibar havde været for dem, der bekendte troen på Jesus.

"Derovre plejede politibilen at holde," fortæller han og peger på en græsplet bag den store romersk-katolske kirke, hvor Fader Mush er begravet. "I to år efter mordet på Fader Mush var kirken beskyttet døgnet rundt. Der holdt altid politi ved kirken, og i en periode havde jeg også en bodyguard med overalt, hvor jeg gik. Urolighederne begyndte i storbyen, hvor besøgende i kirker, barer og ikke-islamiske butikker blev chikaneret og angrebet, men med tiden spredte det sig herud på landet. I mit område er der omkring 250.000 muslimer og kun 700 kristne, så da Uamsho begyndte at opfordre til, at muslimer skulle dræbe de kristne og forvise dem fra øen, frygtede vi for vores liv. De delte også løbesedler ud i landsbyen her."

Uamsho er en islamisk vækkelsesbevægelse på Zanzibar, der har taget farve af den radikale sunnimuslimske retning wahhabismen, som blandt andet styret i Saudi Arabien, Al-Qaeda og Islamisk Stat er præget af og tilslutter sig. Der har været muslimer på Zanzibar siden 800-tallet, mens de kristne først kom til i 1500-tallet i skikkelse af portugisiske opdagelsesrejsende. Og selvom øen har en relativt fredelig historie og en lang tradition for sameksistens og tolerance, så er selvforståelsen tydelig: En zanzibarier er muslim, og de kristne er et fremmedelement. At et stigende antal zanzibariere er utilfredse med den politiske retning på fastlandet i disse år har givet næring til et ønske om selvstændighed. Et ønske om et frit Zanzibar, hvor fastlandets politikere ikke har noget at sige, og hvor de kristne selvsagt heller ikke vil få megen indflydelse. Det var den fø-

Den sekteriske vold blusser med jævne mellemrum op på øen, der for de fleste danskere er et tropisk ferieparadis. Foto: Sander Hansen.

lelse, som Uamsho talte ind i, da de opfordrede muslimerne til at dræbe de kristne, ødelægge kirker og smadre butikker, som promoverede ting, islam er imod – for eksempel barer og steder, hvor der blev solgt alkohol. Urolighederne bredte sig, og til sidst blev hæren sat ind for at få ro på øen. Da Uamshos ledere blev arresteret, faldt der ro over gemytterne. Men selvom kristne ikke dræbes for deres tro i disse år, ligger fjendtligheden mod fastlandet og de kristne stadig og ulmer. Fader Alex er ikke født på Zanzibar, men har boet og arbejdet der i næsten 20 år og føler sig hjemme. Alligevel tvang urolighederne i 2013 ham til at flygte tilbage til fastlandet.

"Jeg frygtede for mit liv. Uamsho sagde, at man skulle angribe præsterne og dræbe dem. Selvom det langt fra var alle muslimer på øen, der tog imod deres budskab, vidste jeg ikke, hvem jeg kunne stole på. Så jeg flygtede fra øen. Men jeg kunne ikke flygte for evigt, og efter en måned kom jeg tilbage og fortsatte arbejdet. Selvom modviljen mod de kristne ikke er så synlig og aggressiv mere, ligger det og ulmer hos folk. Men jeg tror alligevel ikke, at det blusser op igen foreløbig. For lederne er arresteret, og jeg tror, muslimerne er blevet lidt bange for at starte det igen, for det gik så vildt for sig i de år. Hæren var ret hårdhændede. Men jeg har stadig ikke fred. Jeg lever i et farligt land, hvor det kan ske igen. Jeg glemmer ikke den dag, hvor jeg fik beskeden om mordet på Fader Mush. Jeg var i kirken og holdt gudstjeneste, da beskeden kom. Det var en sorgens dag. Jeg fortalte det til menigheden, og folk blev bange. Selv politiet på øen blev bange for, hvad det kunne udvikle sig til. For nu var det ikke bare en trussel; der var en reel fare for angreb."

Det blev den største begravelse på øen i mange år. Politikere, ledere og vigtige folk fra både Zanzibar og Tanzania kom til landsbyen for at udtrykke sympati og støtte til det kristne mindretal. Alex deltog i begravelsen og tog også ordet:

"Jeg talte om, at vi kristne ikke måtte gøre gengæld. Vi skulle ikke give igen øje for øje. Vi skulle vise kærlighed mod vores muslimske naboer. Mit arbejde er ikke kun at hjælpe de kristne, men at hjælpe alle – og her er mine naboer muslimer. Dem skal vi vise Jesu kærlighed. Det var mit budskab den dag, og det fortæller jeg stadig. På den måde tilgav jeg morderne. Så længe vi kristne kan være her på øen, bliver vi og insisterer på dialog med muslimerne," forklarer han, mens vi går over til gravstenen. Min muslimske taxachauffør Ali kommer over og står sammen med os i stilhed for præsten, der gav sit liv.

Kun få nye kirker

Ali og jeg kører tilbage til byen. Ali er muslim og har altid været det. Han er født på Zanzibar og kender godt til spændingerne mellem muslimer og kristne på øen.

”Der er nogle muslimer på Zanzibar, som kaster sten på kirkerne og råber ad de kristne, men det synes jeg er forkert! Vi må lade dem have deres tro i fred. Hver enkelt skal tro det, han vil. Der skal være religionsfrihed her. Men vi er samtidig bange for at give de kristne for lang snor – for så tager de måske mere og mere,” fortæller han, mens vi kører forbi den ene moske efter den anden.

Ali er fredelig, men selv han har reservationer over for de kristne, hvilket bekræfter det, som Fader Alex fortalte. Alex ved godt, at nogle muslimer ikke ønsker kirker på øen. Mens vi var sammen, fortalte han, at han engang havde planer om at udbygge kirken. Han havde lavet en aftale med en lokal arbejdsmand om, at han skulle levere alle murstenene. Da han kom med murstenene og så, at de var til en kirke, gav han Alex pengene tilbage og sagde, at han ikke ville hjælpe med kirkebyggeriet. Så kørte han med murstenene igen. Jeg trækker lidt på smilebåndet ved tanken om muslimens ansigtsudtryk, da han opdagede, hvad alle stenene skulle bruges til. Men for de kristne på Zanzibar er det alvor. Det er forfølgelse og chikane, når kristne ikke kan få lov til at bygge huse, som de kan samles i.

FN's menneskerettighedserklæring artikel 18 lyder: ”Enhver har ret til tanke-, samvittigheds- og religionsfrihed; denne ret omfatter frihed til at skifte religion eller tro og frihed til enten alene eller i fællesskab med andre, offentligt eller privat, at give udtryk for sin religion eller tro gennem undervisning, udøvelse, gudsdyrkelse og overholdelse af religiøse forskrifter.”

Det er svært at udøve sin kristne tro med andre, hvis man ikke må bygge huse, hvor man kan mødes. Men det er altså virkeligheden her på Zanzibar, og den chikane og forfølgelse har kirkerne vænnet sig til. Det har altid været svært at få lov til at købe jord til kirkebyggeri, og byggetilladelserne er mindst lige så svære at få fat i. Skulle det alligevel lykkes for en kirke at få en byggetilladelse, er der næsten statsgaranti for, at der bygges en moske i nærheden, så de i hvert fald kan overdøve kirken. En kristen leder fortæller mig også, at myndigheder og enkeltpersoner nogle steder chikanerer de kristne ved at hindre offentlig transport til kirken søndag morgen. Jeg har dog selv flere gange taget bussen både til og fra kirke, så det gælder ikke alle steder. Forfølgelsen på Zanzibar er meget forskelligartet og er knyttet op på enkeltpersoner som for eksempel politifolk, skolelærere, buschauffører eller politikere, der misbruger deres position til at chikanere de kristne.

Det ses i badebyen Nungwi, hvor de efter lang tids kamp endelig fik lov til at bygge en kirke. Jeg har taget den lokale *dala-dala*, en minibus, der er godt proppet med mennesker, for at komme til Nordøen og nå til gudstjeneste søndag morgen. Solen er kun lige stået op, da jeg mødes med evangelisten Mbise, der skal prædike i den nybyggede kirke, og som har lovet at tage mig med. Vi udveksler høfligheder og lærer hinanden lidt at kende, før jeg begynder at spørge ind til livet som kristen på Zanzibar. Jeg når næsten kun at sige ordene kirke og kristen, før han tysser på mig og lavmælt – men bestemt – siger: "Ikke her. Vi taler om det senere," hvorefter vi går tilbage til at tale om vores familier. Da vi står af bussen og har fundet den rigtige jordvej for at komme til kirken, tager Mbise ordet.

"Zanzibars love siger, at der er religionsfrihed for alle. At vi kan tro, hvad vi vil, og udøve vores religion. Men det bliver ikke overholdt. Her kan du ikke prædike overalt. Ifølge loven kan

du prædike offentligt, men her i Nungwi er det reelt umuligt. De vil ikke tillade det. Det er også derfor, vi ikke kunne tale om religion i bussen. Jeg har ganske vist ikke selv oplevet det, men hvis vi alligevel havde gjort det, havde vi risikeret latterliggørelse, chikane og spot. Nogle havde sikkert også været klar til at smide os af bussen. Det er stadig for tidligt at tale om tro i bussen til Nungwi. Desværre.

Men der er alligevel en bevægelse i gang. Da jeg kom hertil for 15 år siden, kunne en kristen ikke vise sig offentligt med en bibel. Man skulle have den i en pose, for hvis muslimerne så den, gav det store problemer. Men det kan jeg godt nu. Det, der sætter forandringerne i gang, er mødet mellem muslimerne og de kristne. Jeg synes, vi forstår og ser hinanden bedre nu end for 15 år siden.”

Jeg tager hans kommentar med et gran salt, for som han selv siger, har han ikke oplevet forfølgelsen på egen krop. Men hans historie fortæller mig noget om det frygtssomme sindelag og den flig af offermentalitet, der præger flere af øens kristne. Da jeg taler med de kristne i den lille lutherske kirke i Nungwi, møder jeg det samme. De er meget bevidste om at være en minoritet og har i flere år kæmpet med lokale embedsmænd for at få tilladelse til at bygge en kirke på en grund, som de havde købt.

”De lokale embedsmænd i byen implementerede ikke landets love ordentligt. De var muslimer og kunne ikke lide de kristne, så de sørgede for, at vi ikke kunne få byggetilladelsen til kirken. Men så blev der skiftet ud blandt de muslimske ledere og regeringsansatte her i området. Der kom en sheik, som kendte loven og insisterede på, at religionsfrihed skulle gælde for alle – også de kristne. Nu kan vi endelig mødes i kirken. Men selv efter vi fik tilladelsen, fik vi jævnlige trusler om, at kirken ville blive brændt ned, og nogle af de lokale muslimer

kastede sten på den. Vi måtte ikke larme eller spille høj musik, så det første lange stykke tid sad vi nærmest og hviskede herinde, mens politiet beskyttede gudstjenesterne,” fortæller Elisante, der har boet i Nungwi i mange år. Det har Anna også, og da hun kom til landsbyen i 2003, blev hun omtalt som *kaffir*. Det kommer fra det arabiske *kuffier*, der betyder vantro og hedning, men det er med årene blevet en racistisk betegnelse, der bruges nedsettende om sorte på linje med *negro* eller *nigger*. I Sydafrika blev ordet forbudt ved lov i 1976, og i 2018 blev den sydafrikanske ejendomsmægler Vicky Monberg som den første idømt tre års fængsel for at bruge det.¹

”Folk var bange for at sidde ved siden af dig eller røre dig. Det var også svært at finde en bolig som kristen. Folk spredte rygten om, at du var kristen, og så blev du afvist, når du prøvede at leje et hus eller et værelse. Jeg måtte ikke synge, spille kristen musik, have gæster eller mødes med andre kristne i mit hus. Indtil kirken blev bygget, tog jeg 50 km sydpå til Stone Town for at komme i kirke og synge i kor. De lokale ville ikke engang tage imod gaver fra os,” forklarer Anna, mens hendes veninder Salvina og Adelina nikker bekræftende.

”Engang sad jeg bagerst i en bus, og en dame med en lille baby ville op af trinbrættet. Jeg rakte hende hånden, men da hun opdagede, at jeg ikke bar hijab og altså var kristen, ville hun ikke have min hjælp. I stedet fik hun hjælp fra en af muslimerne. De kan ikke lide os, fordi vi er kristne. Hvis en kristen dør herude, kan man heller ikke få en gravplads i Nungwi. Så vi lægger folk i kisten her i kirken, og så sender vi dem til hovedstaden eller katedralen i Kitope, hvor kirken har jord til gravpladser,” fortæller Adelina.

1 <http://theconversation.com/jail-time-for-south-african-woman-using-racist-slur-sets-new-precedent-94179>

"Bare du har et kristent navn, bliver du afvist," supplerer Salvina. "Hvis jeg ikke bærer hijab under ramadanen, eller hvis jeg spiser, mens de andre faster, risikerer jeg at blive slået med pinde eller blive råbt efter."

Det er hårdt at lytte til de kristnes historier her i Nungwi. Jeg har været her flere gange på badeferie, men jeg har ikke tidligere været opmærksom på den konflikt, der ulmer i lokalmiljøet. Alt er dog ikke forfærdeligt. Kirken er blevet bygget, og de kristne har også fået lov til at købe nabogrunden. Her vil de bygge en skole, blandt andet for at komme tættere på de lokale muslimer.

"I en af nabobyerne har de kristne bygget et hospital, og det har bragt dem tættere på deres muslimske naboer. Vi håber, at en skole kan gøre det samme her. Men først og fremmest er det bøn og Gud, der skal ændre det her. Og ændringen er allerede i gang. Når vi møder hinanden i skolerne, på hospitalerne og i byen, lærer vi hinanden at kende på tværs af religionsskel. Det var rigtig slemt, da jeg flyttede hertil i 2003, men med tiden begyndte kristne og muslimer at tale, arbejde og lege sammen, og det tror jeg har gjort en forskel. De kristnes kærlighed har ændret miljøet her i Nungwi. Vi blev mødt med had, men svarede igen med kærlighed – vi hjalp de syge og besøgte dem, talte med vores naboer etc., selvom de ikke kunne lide os. Vi gjorde det, uanset om de var kristne eller muslimer. Det forandrede stille og roligt stemningen mod os," forklarer Anna.

Jeg kan ikke lade være med at tænke på det diakonale arbejde, som mange missionsorganisationer støtter i muslimske lande. Det sætter kristne i stand til at vise kærlighed mod deres naboer. Det diakonale arbejde med hjælp til mennesker forandrer miljøet i de lande, og det samme sker her i Nungwi.